

FREUD

1.) Orálne štádium

Prvý rok života

Dominantnou erotogennou zónou sú ústa. Toto štádium je charakterizované hlavne pocitom závislosti, nadobúdanie poznania a zbieranie vecí (orálna korporácia), časté používanie sarkazmu alebo argumentov (orálna agresia).

2.) Análne štádium

Od prvého do druhého roku. Nácvoľka toalety, naučenie sa udržať a vyprásniť – učí sa odkladať slasť z vyplnenia napätia.

V závislosti od rodičovských postojov môže mať ďalekosiahle následky. Ak budú nadmierne prísni – dieťa sa môže búriť a vzniká zápcha – prototyp lakomosti a tvrdohlavosti. Dieťa tiež môže ventilovať svoju zlosť vylučovaním v nevhodný čas – neskôr neporiadnosť deštruktívnosť, krutosť.

3.) Falické štádium

Od dvoch do 5-6. – zaujatosť vlastnými pohlavnými orgánmi.

Objavenie sa oidipovského komplexu

4.) Štádium latencie

5-12 – sexuálne a agresívne impulzy skorších štádií sú v stlmenom stave. Dieťa sa začína zaujímať o druhých.

5.) Genitálne štádium

od 12 – ľudia začínajú milovať iných z altruistických motívov. Hnacie štádia skorších období sú narcistické. Postupne tým, že sa zúčastňujú skupinových činností a pripravujú na prácu a manželstvo transformujú sa na realitu orientovaných dospelých

ERIKSON

Každé štádium je popísané v podobe psychologickkej krízy, ktorá obsahuje dva konfliktné póly.

Psychosociálna kríza nei je horzboou katastrofy ale bod obratu a teda zdroj vývojovej sily. Obsahuje oba póly, a teda predstavuje jak možnosť rastu, tak aj prvky ohrozenia.

Rast nastáva vtedy, keď jekonflikt primerane vyriešený. Jeho vyriešenie prináša pre ego novú silu, ktorú E. nazýva cnosť. A tiež je absorbovaná pozitívna komponenta (dôvera, autonómia) Ak je konflikt riešený neuspokojivo, vývoj ega je poškodený a do ega sa votrie negatívna komponenta ako je hamblivosť, neistota....

Výsledky riešenia jadrového konfliktu v ktoromkoľvek období sú podstatne závislé na výsledkoch predchádzajúcich štádií a spoluurčujú úspešnosť zvládnutia nasledujúcich štádií.

1.) Dôvera vs nedôvera

Základ v prvom roku je získať základnú dôveru v svet a život, ktorá ho obrní voči prežívaným neistotám.

Dôležitá stála a účinná starostlivosť .

Prvá sociálna úloha, ktorú dieťa dosiahne je nechať matku odísť bez nadmernej úzkosti a hnevu, pretože sa stala vonkajšou istotou aj vnútornou predstavou.

Základná dôvera sa musí obhájiť v priebehu života proti pocitu strádání, oddelenia a opustenia.

Nedostatok vedie u dieťaťa, ktoré je úplne závislé na uspokojovaní svojich potrieb na okolí k vytvoreniu základnej, v ďalšom živote pretrvávajúcej nedôvery k okoliu a k zdroju ohrozenia.

Prejav sociálnej dôvery dieťaťa je jeho bezstarostnosť pri kŕmení a hĺbka spánku.

Množstvo dôvery nezávisí na množstve poskytovanej potravy a prejavov lásky, ale na kvalite materského vzťahu. Matky v svojich deťoch vytvárajú pocit dôvery tak, že kombinujú a spájajú citlivú starostlivosť o individuálne potreby dieťaťa a upevňovania vedomia dieťaťa o jeho hodnote.

Cnosť: nádej – podmienka, aby človek ostal na žive.

2.) Autómia verzus hanba a pochybnosti

V druhom roku života je úlohou dieťaťa osvojiť si sebadôveru v možnosti vlastnej úspešnej voľby a voči požiadavkam okolia.

Vzťah, kde k tomuto konfliktu dochádza je vzťah s rodičmi.

Ak samostatná voľba je hodnotená pozitívne, upevňuje sa cit samostatnosti a nezávislosti, schopnosti sebevlády a vynakladania vlastného úsilia.

Nežiadúca skúsenosť so samostatnou voľbou – pocit zahanbenia voči sebe vo vzťahu k okoliu.

Ak je pocit autonómie a možnosti voľby u dieťaťa popretý, obráti sa proti sebe, bude samo seba diskriminovať a manipulovať. Predčasne sa u neho vyvinie zlé svedomie. Tým sa učí získavať tvrdohlavú kontrolu. Vyvrcholením môže byť kompulzívna neuróza.

Vonkajšia kontrola dieťaťa v tomto období musí byť pevne uistujúca – dieťa by nemalo byť zahanbované – pevne vedené.

Cnosť: vôľa.

3.) Iniciatíva verzus pocit viny

V 3. až 5. roku je úlohou dieťaťa nadobudnúť pocit zodpovednosti za svoje činy.

K autonómii sa pridáva kvalita podnikania, plánovania, úsilia o zdolanie úlohy. Je schopné iniciovať vlastné aktivity, cieľom je byť aktívny a v pohybe. Dieťa je rozpoltené na detskú a rodičovskú časť, nebezpečie je pocit viny nad zamýšľanými cieľmi.

Potvrdenie vlastnej iniciatívy ako dobré, alebo naopak vyvolávanie pocitu viny za to, čo robí, prebieha v spoločensťvo celej rodiny.

Úspešné vyrovnanie s konfliktom iniciatívy – vývoj osobnosti v smere cieľavedomosti vlastného úsilia.

Neúspech vedie k postom rezignácie a sebaobviňovania za činy uskutočnené alebo zamýšľané.

Cnosť: účelnosť (cieľ)

4.) Snaživosť verzus menejcennosť

Medzi 6. a začiatkom dospievania je úlohou dieťaťa osvojiť si schopnosti cieľavedome a úspešne zachádzať s predmetmi hmotného sveta.

Dieťa sa snaží dosiahnuť úspech, ktorý vyvoláva radosť.

V tomto období presahuje jeho skúsenosť rámec rodinných vzťahov a je vystaveno porovnávaní a hodnoteniu sa s okolím.

Úspešné zvládnutie – základ rozvoja kompetencie sebadôvery a sebapresadenia v praktickej činnosti.

Neúspech vedie k pocitu vlastnej nedostačnosti, menejcennosti. Ak dieťa stratí nádej na dosiahnutie vlastnej výkonnosti, vedie to u neho tendenciu sa izolovať.

Cnosť: kompetencia.

5.) Identita verzus konfúzia rolí (zmätenosť)

Hľadanie identity – obdobie pubertálne. Dieťa si kladie otázku, kto som?, prehodnocuje vlastný vývin, potreba byť akceptované a vnímané.

Nebezpečie: nedostatok sebadôvery, konflikty s dospelými -) strata identity.

Ústredná téma podľa Eriksona je utváranie vlastnej identity. Po skončení detského obdobia je úlohou mladého človeka ustanoviť si pevné pojmávanie vlastného ja, svojho miesta a zmyslu v živote.

Konfrontácia s ostatnými, potvrdenie si vlastnej hodnoty, musí sa opäť vyrovnáť s už riešenými problémami a konfliktmi. Snaha o udržanie celistvosti. Identifikácia s niekým.

(rôzne masky – obliekanie, účes, to čo by bolo uznávané vzťahnou skupinou)

Významnú úlohu hrajú jednak vzťahy ku vrstevníckym skupinám a vzorom, ku ktorým sa dieťa upína. Jasným sebapojatím, a tým aj úspešným zakotvením vo svete – možnosť vytváranie jednoznačných a zmysluplných vzťahov k sebe a druhým.

Nesúdržnosť, rozporná skúsenosť s tým ako sa javí sebe a ostatným vytvára neurčitú a nejednotnú štruktúru sebaovymedzenia. Nebezpečie tohto štádia je zmätenie rolí, sexuálnej identity a delikvencia.

Cnosť: poctivosť

6.) Intimita verzus izolácia

Úlohou rannej dospelosti je dosiahnutie schopností spojiť sa v dôvernom, citovom vzťahu s druhým človekom. Ťažiskom osobnostného vývoja sú vzťahy pohlavného partnerstva.

Úspešné ustanovenie životného partnerstva vyžaduje vydať sa druhému v situáciách, v ktorých sa človek vzdáva záruk bezpečia. Niekedy vyžaduje obeť a kompromisy.

Ak bol doterajší vývoj málo úspešný, človek nemá odvahu podstúpiť riziko otrpenia, ktorým hrozí opakované zlyhanie pokusu o nadviazanie dôverného vzťahu a miesto toho smeruje k spoločenskej izolácii.

Cnosť: láska

7.) Generativita verzus stagnácia

Človek má potrebu niečo vytvoriť, zanechať po sebe niečo.

Je to ovplyvnené situáciou z ranného detstva, ako bolo dieťa vychovávané.

Neúspešný vývoj sa prejavuje neschopnosťou byť prospešný svojmu okoliu, prežívaním životného ochudobnenia a stratou aktívneho kontaktu s druhými ľuďmi.

Cnosť: starostlivosť (péče)

8.) Integrita verzus zúfalstvo

V období staroby je cieľom osobnostného vývoja dospieť k istote o zmysluplnosti toho, ako človek svoj život prežil.

Neúspech pri zvládaní tejto krízy sa prejavuje strachom z konca svojho života, nespokojnosťou s jeho prežitím a zúfalstvom z toho, že sa už nedá začať znova.

Cnosť: múdrosť.

MAHLEROVA

Proces separácia – individuácia

Separácia – psychické oddelenie dieťaťa od matky

Individuácia – vznik jedinca ako unikátneho

- oboje nemožno od seba oddeliť (symbiotické psychózy od detí)

1.) Normálna autistická fáza

- narodenie – prvý –druhý mesiac
- zaoberá sa hlavne sebou samým, zostáva v autisticko orbite – súvisí to so zrením zmyslov a nervovej sústavy
- uchyluje sa k halucinatórnemu splneniu potrieb (z Freuda: sny: kto má smad , zdá sa mu že pije – v spánku uspokojenie potrieb)
- prevažuje hlavne spánok, dieťa je zamerané na redukciu tenzie a uspokojovanie svojich potrieb v rámci autistického sveta, nerolišuje matku, seba a okolie

2.) Normálna symbiotická fáza

- do 3-4 mesiaca
 - pocit splynutia, neoddeliteľnosti od matky
 - dieťa + matka = symbióza = jeden onnipotentný systém, ohraničený od okolitého sveta
 - neodlišuje seba a matku, ale už odlišuje okolie
 - nerozpoznáva čo je funkcia matky a čo je jeho funkcia
 - existenciou matky sa zaoberá jedine v kontexte svojich potrieb (malé deti nereagujú na odchod matky, ale na neuspokojenie potrieb)
 - má predstavu, že s matkou by mohlo nakladať ako so súčasťou svojho tela-
- Ak táto symbióza neprebehne dobre –) infantilné symbiotické psychózy – nerozlišuje medzi sebou a matkou – popretie traumy, že matka existuje o svojej vlastnej voli (dieťa zistí, že matka nie je jeho súčasťou v dobe, kedy na to nie je pripravené)

3.) Separáčne – individuálna fáza

- od 5. mesiaca
- koncept „dost' dobrej matky“ – za optimálnych podmienok je schopná adekvátne reagovať na potreby dieťaťa. Zistila, že u niektorých dost' dobrých matiek sa dieťa vyvíja neadekvátne a u horších amtiiek dobre. Usúdila z toho, že ide o stretnutie dvoch hráčov – matky a dieťaťa – a teda záleží na vybavenosti dieťaťa.

4. subfázy –

1. Diferenciačná

- 5-9. mesiac
- Odlišuje matku od druhých ľudí
- dieťa na kolenách (lapbaby)
- začína sa zaoberať fyzickými druhými – hl. tým, kto ho drží na kolenách, v náručí
- odtlačovanie sa, vzpieranie rukami proti telu toho, kto ho drží
- postupne sa reakcie stávajú selektívne – reagujú menej na masky a viac na známe tváre. Aktivita pohybu je odkázaná na rodičoch. Jeho činnosť je vzájomne ovplyvňovaná s činnosťou matky (vyráža lyžicu z kaše...). Ku konci fáze začína byť viac mobilné
- končí objavením sa úzkosti z cudzích

2. praktikujúca dubfáza

- 9-18 mesiac
- zlezenie z kolien, všade lesie...
- odb. zamilovanosti do sveta
- precvičovacia fáza
- trvajú na tom, že aktivitu robia sami. Ak sa vzdiali matka – reve, samo sa ale vzdialiť nemože
- 2 časti:
 - 1. separačná úzkosť
 - keď sa matka vzdiali – 9-14 mesiac
 - úzkosť je zmiernená známym prostredím
 - „načerpávanie sa“ – loží, potom ide k mame, načerpá sa, potom zas odleze
 - 2. rozvoj motorických schopností
 - 14-18 mesiac
 - hl. chodza – všade sa motajú
 - **odbiehanie** – dieťa vezme smer a beží, potreba vzdialiť sa k mame, potreba byť chytený
 - **low keydness** (zákon zaklínenia) – prejav, kedy dieťa reaguje na oddialenie matky- stuhne, vypadá zamyslene na hranici plaču – pocit len sa rozplakať – dieťa sa snaží udžať obraz matky v myslí

3. Znovuzbližovacia subfáza

- od 2. roku
- dieťaťu dojde že sú s matkou fakt oddelení – vydesí sa tým – hneď zas k mame, ocásek (tieňovanie – shadowing)
- riziko: mam si už zvykla, že si dieťa vystačí, má viac voľna, dieťa znova kladie nároky
- zároveň : dieťa nestojí o to, aby o tú separovanosť dprišlo – matka to nemusí riešiť ale musí to vydržať
- dieťa nevie, čo chce, ale neprestane dokým to nedostane

4. Vlastná separácia – individuácia – obdobie objektnej stálosti

- od 2. roku
- prejavuje sa nekl'ud v reakcii na separáciu – na prelome 3-4 roku
- v období dospievania – separácia – individuácia ma psychickej aj faktickej úrovni
- vznik „psychického ja“ – psychické oddelenie – v dospievaní aj fyzické

PIAGET

1) Fáza senzomotorickej inteligencie

- 0-2 roky
- rozvoj pohybu, zdkonoľovanie **zmyslovej aktivity**
- činnosť zraku sluchu => dieťa chce manipulovať s predmetmi a tým získava info o ich sensorických kvalitách
- čím je dieťa pohyblivejšie tým sú jeho zmyslové zážitky bohatšie
- poznávanie prebieha na úrovni konkrétneho kontaktu s reálnym svetom
- rozvoj SM je závislý na dostupnosti podnetov a schopnosti ískať z opakovanej situácie skúsenosti
- do 9. mesiaca nehľadajú predmet, ktorý schováme

1. Fáza primárnej kruhovej reakcie (1-4.m)

- zamerané na vlastné telo (opakovane vykonáva určitú činnosť – máva rukami pred očami)
- objavenie vlastnej aktivity

2. Fáza sekundárnej kruhovej reakcie(4-8m.)

- zamerané na vonkajšie objekty (prejav prestáva byť cieľom a stáva sa prostriedkom) – buchne do hračky...

3. Fáza kombinovanej sekundárnej kruhovej reakcie (8-12 m.)

- zamerané na cieľ => stanoví si cieľ a hľadá prostriedok na jeho dosiahnutie – začína chápať vzťahy medzi prostriedkom a cieľom (krabíčka, predmet, nevie ako von, potom hej – aha zážitky)
- pochopenie preistoru, času a príčinnosti

2) Fáza symbolického predoperačného myslenia (2-4r.)

- rozvoj poznávacích procesov závisí na miere stimulácie a získavania skúsenosti
- dť. Si vie predstaviť nejakú činnosť a jej výsledok bez toho aby túto činnosť vykonalo
- nerieši na princípe pokus-omyl, ale riešenie má v podobe predstavy
- symbol – označenie niečoho prostredníctvom niečoho iného (kameň = cukrík)
- Význam má odložená nápodoba (opakuje neskôr po tom ako zažilo)
- + fiktívna hra – podobný spôsob ako odložená náp.
- **súvisí s rozvojom reči**
- predpokladom rozvoja SM je **pochopenie trvalosti objektu** = rovnaký predmet môže existovať v rôznom čase na rôznom mieste, ale stále nevie, že keď zmení farbu alebo čo ,tak je to stále to isté – lopta + blato -) už to nie je ono
- predpojmem: označuje rôzne stabilné objekty menom . Slovný znak je chápaný ako práve tento objekt (pes je iba tento...)
- a) orientácia v priestore: vie kdeje hore a dole veľkosť ale vzdialenosť ešte nie
- b) orientácia v čase: koncentruje sa na relatívne obmedzený časový úsek, min a bud sú nedôležité
- c) orientácia v množstve: používajú k odhadu vizualizáciu – účinne len pri malom množstve

3) Fáza názorného myslenia (4-7r)

- málo flexibilné, rigidné, nepresné, nevratné
- myslenie rozvíjané tým, **čo dieťa vidí, vníma**

1. Egocentrizmus

- ulpieva na subjektívnom pohľade (zakryje si oči aby ho nevideli)

2. Fenomenizmus

- dôraz na určitú zjavnú podobu sveta
- fixuje sa na určitý obraz reality a neupustí od neho

- svet je taký aký vyzerá (nepripustí že veľryba nie je ryba)
- väzba na prítomnosť

3. Magickosť

- pomáha si pri interpretácii diania v reálnom svete fantáziou

4: Absolutizmus

- každé poznanie musí mať deginitívnu a jednoznačnú platnosť => prejav potreby istoty
- premena vonkajších znakov ich tela (vlasý oblečenie) je chápaná ako zmena ich identity
- triedi predmety podľa toho v akom vzťahu sú (psy a mačky sa podobajú tým že sa nemajú radi)
- neuvažujú komplexne (o viac ako jednom aspektesituácie)
- náhoda - kazí poriadok sveta => potreba poriadku a stability
- pokiaľ sa realita javí ako nezrozumiteľná, vysvetlí si ju tak, ako vie – zmyslom je dosiahnutie zdanlivej istoty, že svet je poznateľný
- realitu kombinuje s fantáziou – má harmonizujúci význam

a) priestor:

- blízke = veľké vzdialené = malé, neodhaduje priestorové vzťahy

b) čas:

- meria čas prostredníctvom udalostí a opakujúcich sa javov
- preceňuje dĺžku časového intervalu
- čas nie je dôležitý, orientácia na prítomnosť

c) počet:

- pozná čísla, ale chýba im porozumenie
- percepčný odhadpočtu
- vedia, že keď niečo pridáme, počet sa zvýši a naopak

4) Fáza konkrétnych logických operácií (7-11r.)

- chápanie premenlivosti ako základnej vlastnosti reality
- narastá **schopnosť manipulovať s vnútornými reprezentáciami**
- logika **viazaná na konkrétne podnety**
- realistický prístup: akceptuje skutočnosť ako danosť a neuvažuje o iných alternatívach
- decentrácia: vie posudzovať skutočnosť z viacerých hľadísk – schopné brať do úvahy viac než jednu charakteristiku v daný okamih – pri P. pokusoch vie **zachovať množstvo pri zmene zhl'adu**
- schopnosť manipulovať s číselnými pojмами
- vie odhadnúť ako sa jeho správanie javí iným ľuďom
- vie posudzovať situáciu z hľadiska iného človeka
- ustupuje od egocentrického chápania skutočstia príčinnosti (= nemyslí si, že všetko sa musí k nemu nejakým spôsobom vzťahovať)
- náhoda: znehodnotenie daných pravidiel, zdroj neistoty
- konkrétnosť myslenia: nevie si predstaviť iné varianty okrem tých s ktorými sa stretlo
- logické operácie: chápanie súvislostí a vzťahov
- sústredia sa na detaily a vzájomné vzťahy
- vedia si potrebné informácie zopakovať
- stratégie riešenia problému:
 - a) učenie pokusom a omylom
 - b) logické odvodenie – na základe prechádzajúcej skúsenosti
 - c) učenie nápodobou

5) Fáza formálnych logických operácií (od 11-12 r.)

- uvoľnenie viazanosti na konkrétnu realitu – uvažuje o tých veciach, ktoré reálne neexistujú - **abstrakcia**
- detstvo: úsilie o pochopenie sveta
- dospievanie: uvažovanie o tom, aký by svet mohol byť

1. Uvažovanie o mnoho rôznych možnostiach

- nie je viazaný na aktuálnu existujúcu skutočnosť, ale berie do úvahy aj ďalšie možnosti
- hľadá lepšie varianty – zmeniť svet

2. Uvažuje systematicky

- vytvára hypotézu
- berie do úvahy rôzne možnosti (dieťa len jednu)

3. Myšlienky kombinuje a integruje

- svojimi schopnosťami je očarený – myslí si, že sú výnimočné
- myslenie je flexibilnejšie a komplexnejšie
- význam: budúcnosť, hypotetické uvažovanie

Egocentrizmus:

1. hyperkritickosť- zaujatie vlastnými úvahami – výraz neistoty
2. skoln polemizovať= precvičiť si IQ kompetencie, ukázať, ako skvele je schopný uvažovať
3. jeho myšlienky sú výnimočné, myslí si, že uvažuje ináč kao ostatní
4. vzťahovačnosť = všetci sú zameraní len na neho

- chápe a akceptuje poriadok a vyžaduje si, aby sa aj druhí podľa neho riadili. Kladie dôraz na jeho trvalosť a platnosť = zdroj istoty

- je radikálny – nechut' ku kompromisu vyplýva z neistoty

Neopiagetovci

- Patricia Arlinová – **vyhľadávanie problému**: postupne sa naučí v zadaných úlohách objaviť problémy a rozhodnúť sa, ktoré sú najdôležitejšie a zaslúžia si ich snahu o vyriešenie
- Iní: **dialektické myslenie** ako vyústenie logického usudzovania: vo väčšine životných situáciách neexistuje žiadna konečná správna odpoveď, ale skôr sled názorov, s ktorých pomocou si najskôr vytvoríme tézu, porozumieme antitéze a vytvoríme syntézu – nové tézy v pokračujúcej evolúcii myšlenia
- **postformálne myslenie**: zvažovanie a vyberanie medzi alternatívami
- vieme, že iné alternatívy môžu ponúkať výhody, ktoré sú zvolenou alternatívnou nedosiahnuteľé

KOHLBERG

2) Predkonvenčné myslenie

- a) heteronomné štádium – zamerané na poslušnosť alebo neposlušnosť dospelého a na nasledujúcej odmene alebo treste
 - zlé je to, čo škodí
- b) inštrumentálny hedonizmus – účelové myslenie – jedná v súlade so zákazmi a príkazmi, pretože má určitú výhodu, alebo sa vyhne nepríjemnosti
 - riadia sa tým, aby boli uspokojené potreby

3) Konvenčné usudzovanie

- a) zhoda s ostatnými – „morálka dobrého dieťaťa“ – jedná podľa očakávania druhých, vytvorenie a udržanie dobrých vzťahov
 - či sa moje správanie zhoduje s požiadavkami skupiny – keď to mama považuje za dobré tak aj ja
- b) morálka svedomia a autority – orientácia na spoločnosť. Jedná v súlade so sociálnymi normami aby sa vyhnul kritike autority a pocitu viny
 - dobré je to, čo sa zhoduje s normami

4) Postkonvenčné usudzovanie

- a) morálka ako forma určitej spoločenskej zmluvy a na druhej strane individuálnych práv
 - dobré je to čo sa síce zhoduje s normami, ale normy nemusia byť vždy dokonalé
- b) morálka vyplývajúca z univerzálnych etických princípov. Chová sa v zhode s normami, aby sám seba nemusel odsudzovať
 - uvedomuje si abstraktnosť a všeobecnú platnosť určitých pravidiel – dobré je to čo platí vždy a všade ako dobré